



## DOPRINOS HRVATSKOJ UKRAJINISTICI

(Jevgenij Paščenko: *Ukrajinsko-hrvatske književne poredbe*.  
Književni krug, Split, 2010. Str. 283)

Dijana Dill  
(Zagreb)

Knjiga hrvatskog i ukrajinskog slavista Jevgenija Paščenka, docenta ukrainistike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, predstavlja sintezu dosadašnjih istraživanja autora u domeni povijesnih, kulturnih, književnih povezivanja između Ukrajine i Hrvatske. Autor djela dosad je objavio mnoge monografije, zbornike i rasprave. U svom se znanstvenom radu već niz godina bavi upravo kulturnim i književnim vezama i komparacijama između Hrvatske i Ukrajine te je zasigurno jedan od najpozvanijih stručnjaka za pisanje o ovoj temi.

Knjiga *Ukrajinsko-hrvatske književne poredbe* bavi se do sada nedovoljno proučenom temom hrvatsko-ukrajinskih književnih odnosa i komparativnim pregledom razdoblja u književnosti od baroka pa do današnjih dana. Monografija je jednim djelom nastala od tekstova od kojih su neki objavljeni u različitim hrvatskim izdanjima. Okvir knjige je ukrajinski kulturno-povijesni prostor u kojem se razvijala ukrajinska književnost. Pojave u ukrajinskoj književnosti komparirane su s onima u hrvatskoj. Ovdje se ne govori samo o neposrednim kontaktima, već se te dvije kulture uspoređuju u raznim aspektima: kulturološkom, povijesnom, jezičnom, književnom, etnološkom itd. Knjiga nije napisana kao sistematski pregled razdoblja, već

je na zanimljiv način svako razdoblje kontekstualizirano i kroz prizmu neke konkretne problematike autor uspijeva prikazati kompletno razdoblje. Knjiga je pisana zanimljivo i zasigurno će svoju publiku pronaći i u širem krugu čitateljstva, iako je prvenstveno namijenjena ukrajinistima, kroatistima, komparatistima, slavistima kojima je nedostajala literatura iz obrađenog područja. Čitatelj manje upoznat s problematikom imat će priliku upoznati sudbinu ukrajinskog naroda ispunjenu borbom za opstojnost nacionalnog identiteta i prvenstveno jezika s čime će se moći identificirati u nekoj mjeri. Ta sudbina puna je tragičnih događaja i činjenica, skrivenih istina koje ipak nisu uspjele slomiti ukrajinski duh. Kroz takvu povijest uspostavljeni su hrvatsko-ukrajinski odnosi.

Dr. Jevgenij Paščenko želio je u novoj knjizi upoznati hrvatsku znanstvenu i širu javnost s Ukrajinom, njezinim jezikom i književnošću te kako je ona pronalazila svoje putove do Hrvatske i obratno. Jedna od glavnih namjera bila je prikazati sudbinu ukrajinskog jezika, koja je hrvatskom adresatu nedovoljno poznata. Od davnina je on percipiran kao varijanta ruskoga i danas u širim krugovima postoji predodžba da se ne razlikuje mnogo od njega, a o njegovoj sudbini represija i nepriznavanja od strane slavenskih susjeda ne zna se mnogo. Upravo u ovoj knjizi hrvatski čitatelj ima priliku saznati pravu istinu i sudbinu drugoga po veličini slavenskog jezika kojega su toliko zabranjivali i negirali, karakterizirali kao manje vrijednog, a u ovoj knjizi se objašnjava i upotreba naziva *maloruski*, koji govori sam za sebe. Jedan od motiva koji se proteže kroz cijeli rad je pojam slavizma u raznim kontekstima od idejnog, političkog, mitološkoga, pokazuje se percepcija toga pojma kod oba naroda te predodžba o slavenstvu kao idejna dominantna. Dok je u hrvatskoj literaturi, posebice u prošlim razdobljima, prisutan mit o slavenskome jedinstvu kao nekoj formi “spasenja” od vanjske ugroženosti, na primjeru ukrajinske povijesti je pokazano, da je upravo od strane slavenskog susjeda Ukrajina otrpjela najviše ugnjetavanja.

Autor tijekom cijele knjige upućuje na buduća komparativna istraživanja i glavni cilj knjige upravo je ukazati na te perspektive uspoređivanja od davnina do suvremenosti.

U uvodu istraživač objašnjava kontinuitet hrvatsko-ukrajinskih povijesno-kulturnih veza i upoznaje nas s različitim oblicima komuniciranja dva naroda, među kojima navodi i genetsko-kontaktološka proučavanja kojima se i sam bavio u svojem znanstvenom radu. Ti kontakti sežu od problema etnogeneze dvaju naroda, nastavljaju se kroz srednjovjekovlje, renesansu, barok pa kroz naredna razdoblja u većoj ili manjoj mjeri ovisno o povijesnim

okvirima, sve do današnjih dana. Već u uvodu su naznačene perspektive za buduća istraživanja. Književni odnosi ne trebaju se proučavati samo preko neposrednih veza, i nakon oslobađanja od takvih zadanih okvira prijašnjih proučavanja otvaraju se brojne mogućnosti poredbeno-tipoloških istraživanja kako to pokazuje upravo ova knjiga.

Rad je podijeljen u četiri veće cjeline. Prvi dio nazvan je *Ukrajinski prostor* i ima ulogu uvoda u ukrajinsku problematiku. U njemu su dani povijesno-politički okviri, razjašnjeni su glavni problemi vezani uz opstanak nacije i jezika te se uglavnom razjašnjavaju geopolitičke okolnosti u kojima se razvija ukrajinski jezik. Nakon doba Kijevske Rusi kroz cijelu svoju povijest Ukrajinci su bili u sastavu raznih državnih tvorevina, i to u više njih istovremeno, i u toj rascjepkanosti teritorija ipak su uspjeli sačuvati svoj nacionalni identitet te razvijati vlastiti jezik i književnost. Prikazana je i kronologija zabrane ukrajinstva koja predočuje represivnu politiku u svim epohama Imperija. U nastavku prvoga dijela knjige autor govori o prepoznavanjima između Hrvatske i Ukrajine kroz prevođenje i komparativa proučavanja.

U drugom djelu *Od baroka do romantizma: Mitovi i realnost* Paščenko pronalazi paralele u određenim književnim razdobljima između hrvatske i ukrajinske književnosti. Govoreći o baroku autor se najviše bavi temom slavenstva i analogijama u genetskim legendama, a spominju se i Bijeli Hrvati i Juraj Križanić. Bitna tema za ovo razdoblje uz književnost je i arhitektura. Dalje se razrađuju ideje slavizma u ukrajinskoj i hrvatskoj književnosti 19. stoljeća. Ideološki slavizam kod različitih naroda isprepliće se na različite načine s onim umjetničkim. Slaveni tražaju za raznim formama stvaranja vlastitih država, slavizam je ujedinjujuća ideja kao mit o slavenskom zajedništvu što je i razlog nastajanja iliraca kod Hrvata i ćirilometodijevaca kod Ukrajinaca. U nastavku se govori o porazu slavizma i ideala da je ujedinjenje slavenskih naroda rješenje te se od slavizma prelazi na nacionalizam.

Autor se bavi djelima Šime Ljubića i Mykole Kostomarova u kojima hrvatski i ukrajinski intelektualci nastupaju kao ideolozi nacionalnog identiteta koji se ovdje analizira u svjetlu imagologije. Kompariranjem nekih pogleda dvaju pisaca, istraživač upućuje na srodnost ukrajinskog i hrvatskog slavizma u smislu razumijevanja slavenstva kao ravnopravnih subjekata. Međutim, prema promatranjima istraživača, ukrajinski su se književni pregaoci rano uvjerali u besperspektivnost slavenocentrizma, dok se u hrvatskoj društvenoj misli ta ideja i dalje izražavala u književnosti.

U trećem poglavlju *Ukrajinski kontekst u 20. stoljeću* nastavlja se s predočavanjem komparacija u doba moderne. Između ostalog autor se bavi V. Nazorom kod kojeg se veliki slavenski svijet identificira s nacionalnom idejom. Analizirajući mitološku osebnost pjesnika u kontekstu moderne, autor između ostalog uvodi pojam *secesijski slavizam* te upućuje na neke analogije i ukrajinske motive u djelima hrvatskog pisca.

Knjiga predočava i nedovoljno poznatu usmenu političku književnost, točnije antiratni folklor koji je kod Hrvata sačuvan u Krležinim citiranjima. Autor dublje ulazi u ukrajinski usmeni folklor toga razdoblja koji je osobno proučavao naišavši na njega u arhivskim zbirkama Instituta za umjetnost, etnografiju i folklor u Kijevu a koji predstavlja značajnu vrijednost s obzirom na sustavna uništavanja takvih materijala od strane represivnog režima.

Govori se o razdoblju tridesetih godina i dramatičnim povijesnim okolnostima u kojima se Ukrajina našla. Težeći predočiti širi kontekst kulturnog razvoja, pisac ove knjige prikazuje stavove Rusije prema Ukrajini koji se nisu mijenjali ni u novom političkom ustrojstvu. Ukrajina je naseljavana ruskim stanovništvom, Ukrajinci su iseljavani u Sibir, ukrajinska inteligencija je sustavno uništavana (*strijeljani preporod*), a najgori oblik antiukrajinski politike bio je *gladomor* umjetno izazvana glad s ciljem uništavanja ukrajinskog seljaštva kao nositelja ukrajinskoga nacionalnog identiteta. Ukrajinska književnost unificirana je u socrealistički kulturni totalitarizam. Ukrajinska realnost se prešućivala u ime “izgradnje bolje budućnosti”. U takvim uvjetima ukrajinsko-hrvatske komunikacije znatno stagniraju. Kako istraživač pokazuje na konkretnim primjerima, poslijeratni razvoj hrvatske književnosti odudara od stanja u ukrajinskoj. Hrvatska obnavlja svoju pripadnost zapadnom krugu što je jasno vidljivo u pojavi *Krugova*. U Ukrajini se nastavljaju represije i književnost je diktirana politikom. Od 1955. i nadalje u Ukrajini se sve više širi disidentski pokret, do početaka moderniziranja dolazi sa zakašnjenjem cijelo desetljeće u odnosu na hrvatsku književnost. Nadalje, 60-ih se javljaju “šezdesetnici” koji su nositelji modernih tendencija u književnosti te dolazi do obnavljanja kontakata između dvaju slavenskih naroda. Kao bitan moment kontakata ukrajinske i hrvatske književnosti autor navodi prijevod *Dunda Maroja* na ukrajinski jezik šezdesetih godina prošloga stoljeća. Dubrovnik je uopće često bio inspiracija mnogim ukrajinskim generacijama. Govori se i o ulozi *Vsesvita*, književnog časopisa u kojem su prevedeni klasici svjetske književnosti, među kojima su i djela Marina Držića.

*Pogled u budućnost* naziv je završnog dijela knjige u kojem su kraj 20. i početak 21. st. okarakterizirani kao novo razdoblje u hrvatsko-ukrajinskom književnom prepoznavanju. Autor navodi političke i društvene aktivnosti koje to potvrđuju, npr. činjenicu da je Ukrajina bila prva zemlja članica UN-a koja je priznala neovisnost Hrvatske ili odvajanje kroatistike od studija hrvatskosrpskog jezika u Kijevu. Dinamizira se prevodilačka djelatnost. Dvije zemlje se zbližavaju zahvaljujući naporima intelektualaca, a veliku ulogu u tome ima i autor ove knjige.

Posebno je zanimljiv tekst *Perspektive istraživanja* na samom svršetku knjige gdje su ocrtane konkretne teme i naznačene perspektive istraživanja koje će dati važne smjernice budućim istraživačima hrvatsko-ukrajinskih tema, od etnogeneze Hrvata u kontekstu Ukrajine, baroka, romantizma, realizma do pojava u modernoj književnosti.

Ova knjiga dugo je iščekivana i sigurno predstavlja značajan doprinos nedovoljno proučavanoj problematici, pa je literatura ne samo komparativista, već i svakome čitatelju kojega budu zanimala ukrajinske teme.